СВІЙ ДО СВОГО

I

Проліски життя

Це були тяжкі години...
Скрізь по цілій Україні
Лютий голод панував...
Хто не вмер, то смерті ждав.

І в цей час страшний у Жучки,
На городі Клима Щучки,
Народились в бур'яні
Цуценяточка дрібні.

Діти що робить, не знали,
Цуценят на руки брали,
Танцювати вчили їх...
Був навколо крик і сміх.

Бідна Жучка метушилась
І, не знати як, живилась...
І нарешті схудла так,
Що лишився сам кістяк.

Бачив Клим, що зле скінчиться...
Хоч воно і не годиться,
Але вирішив з жалю:
"Однесу їх і втоплю".

Цуценяток трьох маленьких
Обережно взяв від неньки,

Ледве втримався від сліз
І на річку їх поніс.

Два пішло на дно, втопилось,
А одно змагалось, билось,
Врешті вилізло сліпе,
Цілком мокре і слабе.

Наче казка смарагдова,
Зеленіла ніч майова —
Повна чару і тепла —
І зогріла, як могла.

Обсушила цуценятко,
На траву поклала спатки
І прикрила лопушком,
Наче теплим кожушком.

Цуценятко поскавчало,
Потрусилося чимало,
Та на крилах сон злетів,—
Песик ліг і занімів.

II

В лісі

Довго б спало цуценятко,
Але нагло оченятка
Розтулилися самі,
І прийшов кінець пітьмі.

Цуценятко здивувалось:
Море сяйва розливалось!..

Звідки, думає, взялось?..
Раз вже плавать довелось...

Підняло головку вгору,
Баче там блакить прозору.
Біле щось по ній пливе
І його пливти зове.

Коли — зирк! Над ним високо
Зупинилось чиєсь око,
Наскрізь дивиться, пече
Вухо, шию і плече.

Цуценятко налякалось,
Під лопух, в траву сховалось,
Пильно стежити взялось:
Підозрілим все здалось...

Око вище забирало,
Дужче гріло, припікало,
Та ніхто страху не мав:
Той цвірінькав, той співав.

Щебетало все навколо...
Але в шлунку закололо,
Наче голка з будячка:
Захотілось молочка...

Цуценятко заскавчало,
Всіх у лісі схвилювало...
Навіть деякі пташки
Утирали і слізки.

Двічі вивірка спускалась,
Нахилялась, приглядалась:
Що воно за звір скавчить?..
Може, кіт?.. Та кіт нявчить.

І орішка золотого,
Щоб забавити малого,
Вона кинула... На гріх
Влучив в голову горіх.

Цуценя ще дужче в сльози..
Захитались трави, лози,
А дзвіночки й будяки
Посхиляли головки.

Цуценятко стало лізти,
Але так хотілось їсти,
Так боліло в животі,
Як ніколи ще в житті.

Що було б — сказати годі...
Та нам завжди у негоді
Щось на поміч прийде враз
І спасе від лиха нас.

І воно прийшло, кудлате,
Але ніжне, наче мати,
За потилицю взяло
І, піднявши, понесло.

Це зробила тітка Біла,
Уже досить здичавіла:
Із голодного села
В ліс давно вона втекла.

Мала страх, що з нею буде
Як з Рябком зробили люди.
Що — вже знають на селі
І великі, і малі.

Не втекла сама з ганьбою,
А й синка взяла з собою...
Озирнулась — і гайда,

Там, де ліс, кущі, вода.

Тут, між скелями стрімкими,
Під ялинами густими,
Де стоїть і вдень пітьма,
Ямку вигребла сама.

І без гомону, без тріску,
Наче в затишку колиску,
Положила там синка...
Постіль тепла і м'яка.

Спочатку прийшлось без звички
Попоїсти і травички
І поїсти корінця —
Ані хліба, ні м'ясця!

Зле жилося... Невимовно!
Але в шлунку було повно,
І ставало молока
Для маленького синка.

Поблизу шуміла річка,
Викидалася плотичка...

От би рибку! Боже мій!
Та піймать її зумій!

Біла стежила, дивилась
І у видри научилась...
Ранок ще не пролетить,
А вже рибка і хрумтить.

Раз колись в негоду Біла
Марно цілий день сиділа
(Не було вже так давно) —
Все сховалося на дно.

Повтікали наче з річки
Красноперочки, плотички...
Чатував лише щупак,
Та з нори дивився рак.

Аж ворушиться травичка...
Зирк! — а в ній руденька мишка,
Забуваючи про все,
Корінець якийсь гризе.

Чом би мишки не піймати?
Як на смак покуштувати?
Трошки пахне,— не біда,
Коли близько є вода.

Відчуваючи відразу,
Проковтнула всю відразу
І водою запила...
"Шкода,— каже,— що мала!"

Біла й далі не журилась
І ловити научилась
То кертичок, то зайців,
Навіть ситих їжачків.

І безжурно над водою
Під ялиною густою
Пролітали літні дні
Й ночі теплі, лагідні...

Ось сюди, коли скавчання
Враз почула, без вагання
Сина кинула, біжить...
Зирк! — аж небіж це скавчить.

Що з ним сталося,— не знала,
Та і знати не бажала.
Коли зле комусь, біжи
І, чим можеш, поможи.

Принесла, поклала в ямку
І зробила з себе мамку:
Стане в неї молока
І для сина, й приймака.

Та минуло красне літо,
Вітер щось завив сердито...
Зирк! — аз неба і сама
Вже спускається зима.

На санки, як пані, сіла,
Білу свитку розпустила,
Вкрила полами поля,—
Лист пожовклий замела.

Щоб сушились на морозі,
Розстелила на дорозі,
Почепила на кілки
Скатертини, рушники.

Одягла усім на вуха
То шапки, то капелюхи,
З вовни білої свитки,
Сріблом вишиті хустки.

Тим, що в літі пряла, ткала,
Як на свято, всіх прибрала
І Морозика-дідка
Найняла за скрипака.

Цуценятка здивувались,
Під ялину заховались
І дивились крізь гілки
На пушиночки легкі.

Та пройшла якась година,
І вони вже по коліна
В лісі, в полі, на лугу
Грузнуть весело в снігу.

Коли нагло заєць косий —
З-під самісінького носа!
З снігу вискочив і зник…
Цуценята в галас, в крик!

І за ним! Аж пух із снігу!
В воду вскочили з розбігу,
Геть порвали голоси
І подряпали носи.

Аж до сутіні ганялись...
Вдома страшно хвилювались:
"Хоч би вістку хто приніс..."
Та мовчав понурий ліс.

Вдвох приплентались аж рано...
Виглядали... ой, погано!..
Сама шкура та кістки,
Хоч і їли дрижаки.

Мати з радощів скакала,
Обнімала, цілувала,
І, махаючи хвостом,
Все лизала язиком.

Хоч мисливці і поснули,
А про зайця не забули:
Бігли, гавкали, сплючи,
І кололись скавучи.

Цілий день і ніч проспали,
А збудившись, постогнали
І, не ївши (не біда!),
Знов за зайчиком гайда!

Куцохвостий, довговухий,
Хоч і спав, а пильно слухав,
Шуми, шелести ловив
І все вухами водив.

Та мисливці наче знали
І тихенько шкутильгали
Ще по свіжому сліду:
Кожний мав якусь біду.

Коли вітер збоку тягне...
І правдивим зайцем пахне...
Стрепенулись, стали пси
І наставили носи.

Раді, сповнені надії,
Простягли кудлаті шиї,
Переглянулись — і... плиг!
Зайчик ходу, та не встиг...

З того часу вже щоранку
Виряджала мати з ганку
Двох завзятих мисливців —
Пострах лисів і зайців.

III

На власних ногах

Білій житись легше стало,
Вже живіт не підтягало:
Як самій не повезе,
Хтось з синочків принесе.

Їх уже і не пізнати:
Величезні, волохаті...
А хвостища!.. Мали жах
І ведмідь, і вовк в кущах.

І пішли чутки по лісу,
Що Бог зна, відкіль взялися
Ще невидані, нові
Дві потвори лісові.

Що вовки, ведмеді, лиси
З жаху вже не раз тряслися,
Як толочили вони
То жита, то бур'яни.

Не лякаються нікого,—
Гарконуть — і враз на його!
Голоси — позаздрить лев:
Листя сиплеться з дерев!

IV

Мисливець Хрін

Чутка все росла, міцніла
І до міста долетіла.
Жив мисливець в місті тім,
Звався здавна Хрін Охрім.

Від такої чутки в Хріна
Затрусилися коліна,
Очі жаром зайнялись
І налився кров'ю ніс.

І, не гаючись, з полиці
Витяг він свою рушницю.
Взявши хліба й ковбасу,
Дав понюхати і псу.

Пес з підпалинами, чорний,
Не старий ще і проворний,
Був на ловах вже не раз
І нанюхався ковбас.

Хрін казав йому: "Дивися:
Коли виженеш ти лиса,
Дам полумисок борщу
Й салом хліба помащу.

Як ведмедя наженеш ти.
Наїсися вже нарешті:
Вже не їстиму і сам,
А тобі, побачиш, дам.

Ковбаси вже дам на зміну!"
Пес уже не вірив Хріну,
Головою помотав
І в повітря кинув: "Гав!"

Та і знав, чому не вірив:
Виганяв він безліч звірів,—
І ведмедів, і вовків,—
А помиї тільки їв.

Та й охоту став втрачати
Різних звірів виганяти:
Все одно не вцілить Хрін...
Але завжди правий він!

Ще й кричить: "Це — пес ледачий!
Чи дурний він, чи не бачить,
Що я люльку запалив,
Димом очі задимив.

Докурю,— жени без ліку
Всяку твар — малу й велику:
Не затрусяться жижки,
Переб'ю їх, як горшки".

Пес встромляв у землю очі
І не знав — чого він хоче,
Знову нюхав, знову прів
І кістками торохтів.

В ліс ввійшли, і з переляку
Каже тихо Хрін: "Собако,
Ну, сьогодні ти дивись:
Це тобі не вовк чи лис.

Прослідиш — жени без впину,
А я злізу на ялину,
Як стрельну я, поспіши
І потвору додуши.

Покажи своє завзяття:
Рви, шматуй її на шмаття...
Хоч не дихатиме звір,
Все ж ти добре перевір.

Сплигну я тоді з ялини,
І не пройде і хвилини,
Як я знову в лоба — бах!
Грім покотиться в лісах!"

Пес нюхнув, побіг в долину,
Хрін подряпавсь на ялину,
Крикнув щось з ялини псу
І узявсь за ковбасу.

Довго пес ганяв даремно,
Аж запахло щось приємно,
Милим, рідним чимсь несе,
І все дужче, ближче все.

Із-за лісу, з-за густого,
І не бачив пес нічого...
Біг і нагло налетів
На це рідне з-за кущів.

Щось кудлате, волохате.
(А сердите, а зубате!)
Наче в землю враз вросло
І гарчати почало.

За хвилину серед бору
Баче він нову потвору!
Хрінів пес подумав: "Край!
Ляж на спину і вмирай..."

Враз одно із двох помалу
Наступати тихо стало,
Йде і вусом не моргне...
Це вже лихо не мине!

Хрінів пес на крок від згуби...
Показати хіба зуби?
Але марна боротьба,
Та й не слухалась губа.

А воно тим часом в очі
Пильно дивиться, мов хоче
Провертіти їх свердлом...
Хрінів пес махнув хвостом.

Аж і друге волохате
Стало швидко наступати...
Хрінів пес завмер і ждав...
І зненацька гаркнув: "Гав!"

Волохаті не злякались,
Язиками облизались,
Стали нюхати його
І обнюхали всього.

Хрінів пес стояв, не . дихав:
(Не сховаєшся від лиха!)
Нагло глибоко зітхнув
І звірюку сам нюхнув.

Несподівано без тями
Замахали втрьох хвостами,
Разом гратись почали,
Наче втрьох весь вік жили.

І побігли втрьох... Стрибають,
Один одного ганяють,
Лунко гавкають, скавчать,
Наче діти, верещать.

Коли щось в снігу як хрюкне!
Та зубами клацне, стукне!
Остовпіли кудлаї
І до ніг — хвости свої.

Тільки Хрінів пес зухвалий
І в боях не раз бувалий
Враз пізнав, що хрюкнув дик,
А до диків він вже звик.

Не минуло і хвилини,
Як сидів він вже на спині,
Вуха, шию шматував...
Дик скажено верещав.

Не стояли й волохаті:
Стали дика обступати,
Той за ногу, той за хвіст...
Дик вже мав правдиву злість.

Підвернувсь один кудлатий,—
Стусонув кабан зубатий
І ударив так кликом,
Що котився пес клубком.

Хрінів пес це бачив... З гніву
Він покинув гризти гриву,
Скочив вниз, за горло взяв,—
Дик хитнувся і упав...

Довго їли, аж наїлись,
А які шматки лишились!
З'їли б — повні животи...
Е! А в хату однести?!

Той взяв голову, той ногу
І негайно руш в дорогу.
Хрінів пес вагавсь, стояв...
Щось схопив і псів догнав.

На порозі стріла Біла.
Сльози бризнули: зраділа!
Аж осяялось лице,
Як побачила м'ясце.

Швидко втома всіх поклала,
(Навіть Біла задрімала),
Тільки Хрінів пес не спав:
Хріна він свого згадав.

Думав він: "Це Хрін сердитий!
Як вернуся, буду битий...
Хрін є мстивий, Хрін є злий:
Не наллє три дні помий!

Хріну кланятись? Ніколи!
Їсти схочу — в ліс, у поле!
Тут не сам я, не один...
Хто рідніш? Свої чи Хрін?

Не піду з цієї хати!"
Так рішив і став дрімати
І поволі задрімав...
Рідний хтось його обняв.

Як відомо вранці стало,
Що лишиться він на стадо,
Так скавчали раді пси,
Що порвали голоси.

V

Хрін не жартує

Але гляньмо на ялину —
Як на ній сидиться Хріну...
Е, та він уже давно
З буком дивиться в вікно.

ХРІН ПОЛЮЄ ДАЛІ

I

Недуга Хріна

Що є з Хріном? Зле та й дуже
Другий тиждень, як недужий...
Вдень ковтає порошки
І в гарячці б'є горшки.

Уночі не може спати,
Хоче бігти геть із хати,
А коли засне на мить,
Червоніє і кричить.

"Гнати, бігати не хочеш!
Тільки голову морочиш:
На три кроки одбіжиш,
Скок у кущик — і лежиш!

В холодочку спочиваєш?!
Це ти так про мене дбаєш?!
Що ж тут дурно я ходжу?!
Стій же! Вдома покажу!

Закую в ланцюг потвору,
На три дні замкну в комору:
Вдень казися, а вночі —
Вовком вий або скавчи!..

...Годі, любий, жартувати,
Повернися вже до хати:
Вріжу хліба я шматок,
Дам тобі смачних кісток.

Дні стоять ясні та гожі,
І щодня такі пороші...
Скільки б ти зайців нагнав!
Я б вже влучив, не збрехав.

...Може, ти у звіря в шлунку...
І нема вже порятунку...
Хоч озвися звідтіля...
Голос твій пізнаю я.

...Докоряєш, що не влучив...
Кинь докори: надокучив!
Сам нагнав ти тьму звірів,
Коли люльку я палив.

...Він гризе щось і не слуха!..
Ану, йди! Давай-но вуха!
Втік! Сховався? Ну, постій:
Наїсися ти помий!

Та вилазь! Чого сховався?"
Хрін кричав і прокидався,
Їв сердито порошки
І трощив миски й горшки.

II

Видужання й наука

Так нездужав Хрін з півроку,
Не зробивши з хати й кроку,
Дуже він охляв, змарнів,
Мало пив і мало їв.

Але раз сусіда Босий
Цуценя йому приносить...
"Хочеш,— каже,— так візьми:
Буде гнати вже взимі".

Хрін зрадів: почав скакати
І сусіду обнімати,
Запросив гостей, музик...
Біль страшенний нагло зник.

З того часу він здоровий,
Про майбутні мріє лови
І дає новому псу
Завжди нюхать ковбасу.

Часом Хрін ясного ранку
Сяде з люлькою на ганку
І, крізь ніс пустивши дим,
Розмовляє з псом новим.

"Що ж, тепер ми ради штуки
Заберемся й до науки,
Бо ніхто не знає з нас,
Коли прийде ловам час.

Це — рушниця... Це — стріляє...
Як тарахне — грім лунає!
Ану, гляну: чи, бува,
Вона в мене не крива?

Як струна! Блищить — аж сяє.
В світі кращої немає!
Це скажу не тільки я...
А в Пилипа, як лушня.

Зрідка іноді буває,
Що й рушниця проморгає...
Власне, винна не вона,
А ця люлька... сатана!

Як запалиш — диму хмара!
Наче йде з макітри пара.
А тут заєць! Та крізь дим
Як і що ти зробиш з ним?

(Та не чухайся, а слухай!)
Як на лови прийдеш — нюхай,

Чи є слід, а чи нема
(Та ти слухаєш?),— дарма:

Часом заєць бігав вчора
І в корчму заліз потвора.
Та й заснув... А сніг вночі
І замів його в корчі.

Часом так ідеш у полі,
Смокчеш люлечку поволі,
Коли нагло із-під ніг
Оттакезний заєць — плиг!

Тільки скрикнеш з переляку...
(Хоч би мав в руці ломаку)..
За рушницю... та де він?
Бахнеш здуру навздогін!

...Та як ти зачуєш носом,
Що десь близько лис чи косий,
Стань як вкопаний і стій!
Руш лише на розказ мій!

Коли влучу я, та мало,
Ти не думай, що пропало:

По сліду, як птах, лети,
Доки аж не вловиш ти.

Принесеш його в порядку,
Будеш мати красну згадку,
Будеш дякувать мені:
Наїсися на три дні.

Не піймав,— візьму за вуха!
(Та не спи, а пильно слухай,
Бо хоч прийде каяття,
Та не буде вороття).

...Заєць, вовк, ведмідь — байдуже!
Всіх жени, хапай, мій друже,
Часом хай і кров спливе,

Не журися,— заживе!

Коли й вовк тебе потрусить
Або ногу перекусить,—
Все зростеться! Та й на трьох
Зробиш, може, й довший крок!

Слухай Хріна. Бійся бука..."
Довго ще б тяглась наука,
Але шлунок буркнув враз,
Що й обідати вже час.

III

Перед полюванням

Наставала осінь рання,
Час тривоги, полювання,
Коли мало сплять вночі
І мисливці, і зайці.

Коли чиститься рушницю,
Вихваляють добру крицю,
Порох золотом стає
І шротина срібло ллє.

О качки, бекаси-стріли,
Де цієї весни ви сіли?!
Чи по вас хоч пух знайду,
Як по багнах знов піду?

Чи вернусь колись додому,
І чи ви мені, старому,
Любий голос подасте?
(О минуле золоте!)

Чи давно з смутного краю,
Повні болю і відчаю,
Подалися ви в світи,
Де густіш очерети,

Де стоять на варті скелі,
Де озера, як пустелі,
Із емалі, з кришталю,
Де є тихо, як в раю...

Де у дні ясні, майові
Чути шелести шовкові
І не знати: чи трава,

Чи шумлять Т о г о слова,

Чия ласка землю вкрила,
Хто узяв моря під крила,
В кого тисячі світил
Виглядають із-під крил.

IV

Чоботи Хріна

Хрін три дні сидить і курить,
Миє, чистить, око жмурить,
Націляється в гвіздок
І натискує курок.

Вже в торбині хліб і сало,
Люлька, губка і кресало,
Жде рушниця на гаку,
Довгі чоботи в кутку.

Коли Хрін був тяжко хворий,
Бідні чоботи в коморі
Нудьгували, як в тюрмі:
Ждали осені й зими.

Пес на них дивився скоса
І на дьоготь морщив носа,
Навіть раз, нюхнувши, чхнув,
Та за пару днів забув.

Знов лежав, за вухом чухав,
Знов до них підходив, нюхав,—

Чи не пахне чимсь новим,
Більш приємним і смачним.

Прожили вони багато...
Ще носив їх Хрінів тато,
Мазав дьогтем і сальцем,
Щоб були для всіх взірцем.

Хрін мастив також їх салом,
Але сало не блищало,
Бідний Хрін причин не знав —
Чом той смалець не блищав.

Пес очей з чобіт не зводив,
І, як Хрін кудись виходив,
Зразу в рух пускав язик:
І, як в прірву, смалець зник!

І ставали все рудіші
(Мов збігались в купу миші),
Чорні чоботи, хоч плач!
Знову брався Хрін за квач.

V

Осінь починається

Осінь Хріна хоч не знала,
Але потай вишивала
Килим шовком золотим,
Щоб послати перед ним.

І коли вона почула
(Мушка їй якась шепнула),

Що вже літо утекло,
Все розтринькавши тепло,—

Ожила немов, зраділа,
З ліжка пташкою злетіла,
Як шипшина розцвіла
І вдягатись почала.

Одягалася поволі,
Як весною квітка в полі,
Щоб до ладу, до смаку,
Щоб не стріли ще таку.

Як на ярмарок, збиралась,
Чепурилась, прибиралась
І дивилась в тихий став —
Як її він малював.

Приміряла то дукати,
То коралі, то гранати...
А на голову вінок
Із дзвіночків, з нагідок...

Наче сніг — сорочка біла,
Плахта маком червоніла,
Слалась золотом ланів,
Крилась зеленню садів.

Як вмивалась рано з річки,
Заросила черевички,—
В черевички ті роса
Діамантами вросла.

Як прибралась, одяглася,
На леваду подалася,
Сірих воликів взяла,
Напоїла з джерела.

Напоївши, налигала,
На подвір'я їх погнала,
І на шиї їх ярмо
Наче скочило само.

А на возі, милий Боже!
Чи ще є у кого, може,
Стільки всякого добра?!
Це ж не віз вам, а гора!

Золота пшениця, просо,
Срібне жито розлилося,
Груші, яблука, сливки,
Меду, воску шаплики.

Та в нас звичай: на дорогу
Помолитись в хаті Богу,
Щоб на ярмарку був торг,
Щоб ніхто не брав на борг.

Щоб щастило по дорозі,
Довезлося все на возі...
Осінь очі підвела
І молитись почала

Тихо, тихо в хаті стало...
Та щось нагло заспівало.
Пісню тужну за вікном,
Світ захмарило кругом.

Вітер це,— кобзар прохожий,
Мандрівник, вибранець Божий,—
Думу з Хортиці приніс
Та й не втримався від сліз.

Сльози гнівні, буревісні
Все рясніш лилися з пісні,
І земля їх напилась,
Полинами пройнялась.

Помолилась Осінь Богу...
"Час рушати і в дорогу...
Гей!" — гукнула. І воли
З рипом воза потягли.

VI

"О!"

Розвиднився тільки ранок,
Коли вийшов Хрін на ганок,
Догори підняв чоло
І сказав нарешті: "О!"

Він сказав лише півслова,
Але справа вже готова:
Хай хоч буря, грім гуде —
Полювати Хрін іде!

Свиснув. Пес на ноги скочив.
"Годувати, мабуть, хоче!.." —
Так подумав і метнувсь...
Хрін погладив і всміхнувсь.

"Їсти хочеш?.. Знаю, знаю,
Та прислів'я пригадаю:
"Як зібравсь на лови йти,
Не годуються хорти".

Вчора пес зганяв подвір'я,
Їв траву, прадавнє пір'я.
Все, що трапив на шляху,—
Ніс був в глині і пуху.

Але що до того Хріну?
Має він свою причину
Не цікавитися псом,
Хоч і крутить він хвостом.

Шкода бідного Охріма:
Цілу ніч перед очима
Заєць каторжний скакав
Й різні штуки викидав.

То п'ястук підніме косий,
То Охріму зробить носа,
То покаже язика
І ушкварить гопака.

То смикне його за вухо
І промовить: "Ну, послухай,
Що ти встрелив і коли?!
Язиком хоч не мели!

З тебе вже сміються кури!..
Кажуть: "Нас він не одурить
І не видурить яєць:
Знаєм вже — який стрілець!..

Цей хвалько, боюн і дурник
Не поцілить навіть в курник,
А хвалився, що з двора
Швидко викине тхора".

Ну, скажи, якого біса
Ти оце ідеш до ліса?
Ну, й сидів би на печі,
Наше пір'я деручи".

"Досить! Кинь плести дурницю!" —
Хрін кричав, хапав рушницю,
Та раптово звір зникав,—
Хрін зубами скреготав.

І як стало розсвітати,
Хрін устав і вийшов з хати.
Тихо, лагідно було...
І тоді сказав він: "О!"

VII

Троянди й колючки

Хто ходив по багнах, луках
(Не в нудних містах по бруках)
В дні холодні восени
І карався без вини,

Хто за дикими качками
Підкрадавсь очеретами
І, палаючи в огні,
Мерз, трусивсь і груз в багні,

Хто стояв на перельоті
По коліна у болоті,—
Тільки той і зна, як слід,
Ціну мащених чобіт.

Не боїться Хрін нічого:
Певні чоботи у нього,
Не бояться ні води,
Ані іншої біди.

Твердо Хрін іде, ступає,
На шляху перемагає
І болото, і потік,
І розливи буйних рік.

Псові гірш: голодний, босий,
Він водив би тільки носом,
А не ліз в очерети,
Де не всидять і чорти.

Але Хрін простягне руку
І вжене його в розпуку:
Або лізь, або лягай
І заслужене приймай.

Треба лізти... Коле, ріже...
Тільки виразку залиже,
Вже з'явилася нова:
Наче бритва — не трава.

VIII

Дві погоні

Довго так вони ходили,
Врешті вибились із сили,
Відпочити б — мокро скрізь...
Мабуть, краще йти у ліс.

Всі ці гаршнепи, бекаси,
Мабуть, тільки для прикраси,
А наїдок з них який?!
Та й попробуй їх забий!

А качок хоч цілі хмари,
Але мають окуляри:
Крізь густі очерети
Бачать, де сховався ти.

Хрін сердитий. Хрін лютує:
"Винен пес: погано чує,
Ледве тьопає, скавчить,—
Птах лякається й летить.

Це не діло, не робота!"
Врешті вилізли з болота,
По сухому в ліс ідуть.
Пса вже й ноги не несуть.

Ліг би десь під кущ спочити,—
Небезпечно: буде бити...
А про їжу вже й забудь...
Ех, якби кудись чкурнуть!!

Враз (як вдарив грім Охріма!)...
Перед самими очима
Пролетіли чорні пси...
(Й досі чуть їх голоси!..)

Але що це? Сон? Між псами,
Що летіли блискавками,
Пес його колишній був!
Хрін відразу й не збагнув.

"Дожену! Вперед! Щодуху!" —
Крикнув, скинув капелюха
І рвонувсь, як тільки міг.
Кволий пес за Хріном біг.

Довго гнались, рвали сили,
Вкрились порохом, упріли.
Хрін пристав і витер піт,
А в очах крутився світ.

В пса була своя турбота:
Язика не втягне в рота,—
Ні сюди, ані туди,
А два кроки від води!

Лютий Хрін... та хилить втома...
Але в лісі Хрін як вдома:
Сів він, чоботи роззув
І незчувся — як заснув.

Ліг і пес, та як заснути:
Їсти хочеться і чути,
Наче щось смачне пахтить...
Аж у шлунок дух летить.

Пес підвівся... носом тягне:
Справді: щось чудесно пахне,
Наче варять десь обід...
Та це ж пахне від чобіт!

Зирк на Хріна. Як убитий,
Рясно мухами укритий,
В снах, як в морі, він втонув:
І не бачив, і не чув.

"Не ловити гав! До діла!" —
Промайнула думка сміла.
"Годі злизувать з чобіт:
Повним хоче буть живіт!

Ані крихотки ж від ранку!..
Згризти, з'їсти до останку!"
Так незмінно він рішив
І... нічого не лишив!

Не лишив ані гвіздочка!
Круглий став, неначе бочка,
Одійшов і спати ліг...
Та кололо щось: не міг.

Час і Хріну прокидатись...
Став він звільна одягатись
І раптово закричав:
"Лихо! Чоботи хтось вкрав!

Від Злодюг, що розвелися,
Не сховаєшся і в лісі!..
Підповзе, коли ти спиш,
І поцупить шапку, гріш...

Вкраде свиту, стягне чобіт,
Жебрака з людини зробить,
Вийме розум з голови...
Сядь чи стоячи реви!

Ти й не гавкнув на гадюку?!"
І пустив він каменюку.
Пес одскочив за кущі.
"Руш за злодієм мерщій!"

Бачив пес, що кепська штука:
"Це вже вправи, не наука.
Але чом лютує Хрін?
Не сказивсь, буває, він?

Як на гріх, зайців не чути...
Чи не час прийшов чкурнути?
Він же знівечить мене!"
Пес рішив, що він чкурне.

"Руш!" — затупав Хрін сердито,
"Руш!" — хрипів несамовито.
Ох, і рушив же! За ним
Навздогін побіг Охрім.

Бігли просто, без дороги.
(А у Хріна босі ноги!)
Та тут справа не в ногах:
Злодій, чоботи в думках!

Наче випущені стріли,
Як сліпі, вони летіли
Через багна і річки...
З шумом рвалися качки.

Вбігли в місто невідоме...
Миготять хати, хороми,
Повно гамору кругом,—
Стежив Хрін лише за псом.

Тільки б злодія піймати!
Враз... біля якоїсь хати
Пес спинивсь і через тин!
"Ось де злодій!" — крикнув Хрін.

"Але ж хата щось знайома…
Та це ж, лишенько, я вдома!
Це схотілось їсти псу?!
Він же нюхав ковбасу!

Це від жиру та безділля
Він дійшов до божевілля...
Та, коли мій пес здурів,
Я чому це біг і прів?!

Ну, провчу ж його, потвору!"
Пес сховався під комору,
Поглядав на свій живіт
І травив цупкий обід.

IX

Щасливий кінець

Так дістався Хрін додому...
Та, не дивлячись на втому,
Не хотів спочити він.
Сів і думати став Хрін:

Що за каторжна причина,
Що весь час невдачі в Хріна,
І чому тікають пси
То додому, то в ліси.

Гарний пес є на прикметі...
Чи не втне таке і третій?
Чи не винен Хрін, бува?
Закрутилась голова.

Завертілась... а крізь мури
Чути, як сміються кури:
"Ну, й мисливець, ну, й дивак!
Морить голодом собак.

Де б той дурень відшукався,
Щоб на Хріна покладався?
Ну, наприклад, ми чогось
У сусіди несемось.

За якісь дурні яєчка
В нас щодня пшениця, гречка.
Хріну ж... пісеньку дзвінку:
"Ко-ко-ко, ку-ку-рі-ку!"

Хрін збагнув... По лобі вдарив,
Спалахнув з думок-пожарів,
Зрозумів курей і псів
І, як рак, почервонів.

Вже ясна причина втечі...
Не чекав, метнувсь до печі:
Зашкварчала ковбаса...
Хрін поліз і витяг пса.

Посадив його на лаву,
Підсував найкращу страву,
Обнімав і гладив пса:
"Їж: це, знаєш, ковбаса,

Їж, серденько: це не шкодить..."
За столом і смак приходить:
Пес хоч в лісі мав обід,
А наївся й тут як слід.

І все думав: дива в світі...
Тяжко навіть зрозуміти,
Як не думав би й не прів...
Мабуть, просто Хрін здурів.

Гляньте — робить знов дурниці:
Мірку висипав пшениці
І, дивуючи людей,
"Ціп-ціп",— скликує курей.

Кури більше не сміються,
А клюють, кричать, скубуться
І, хоч вже для їх пора,
Не тікають із двора,

Сю ніч Хріну добре спалось,
Все до його усміхалось:
Сонце, ниви, ліс, луги,
Навіть люті вороги.

Більше заєць не знущався,
Мовчки лапкою вмивався
І показував, куди
Кличуть лисячі сліди.

А за пару днів в стодолі
(Не було цього ніколи!)
Хрін знайшов копу яєць
І заплакав, хоч стрілець.